



یادداشت

در آستانه ورود به هزاره سوم میلادی که همزمان با تحول و تکامل عصر اطلاعات است، کتابخانه‌ها و کتابداری بیشتر از هر نهاد و حرفه دیگری تحت تأثیر این تغییر و تکامل قرار گرفته‌اند. در دهه‌های اخیر حرفه کتابداری و کتابخانه‌ها به دلیل تغییرات و دگرگونی‌های عظیم در فناوری اطلاعات، اطلاع‌رسانی و رسانه‌ها شاهد تغییر فلسفه سازمانی، خط‌مشی‌ها و عملکردهاست. تحت تأثیر این جریان جهانی کشور ما نیز شاهد تغییراتی در کتابخانه‌ها بوده است که عمده‌تأ نشی از به کارگیری تمهیدات رایانه‌ای، پایگاه‌های اطلاعاتی و شبکه‌های اطلاع‌رسانی در کتابخانه به ویژه کتابخانه‌های دانشگاهی و تخصصی است. علاوه بر این مدتی است که با همت نسل جدید کتابداری و خرد و دانش نسل گذشته شاهد تغییرات اساسی در فرآیند و راه کارهای کتابخانه‌ها هستیم که اهم آنها تبدیل ابزارهای چاپی حرفه کتابداری به نرم افزارهای رایانه‌ای است که گامی مهم در ارتقاء و تسریع عملیات کتابخانه‌هاست. یکی دیگر از اقدامات مهم که در سال گذشته به سرانجام رسید قانونی کردن فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فیپا) با همکاری کتابخانه ملی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است که نقش به سزایی در آینده کتابخانه‌ها و کتابداری ایران خواهد داشت. این اقدامات اساسی در چندسال آینده باعث خواهند شد تا بخش اعظم نیرو و وقت کتابداران که قبلاً صرف سازماندهی مواد می‌شد آزاد شده و بتوانند به دیگر جنبه‌ها و مسائل کتابخانه‌ها و اطلاع‌رسانی بپردازند. این چالش بزرگ پیامدهای بزرگی بر روند کتابداری

ایران خواهد داشت که عمده‌ترین آنها تأثیر بر آموزش‌های رسمی و ضمن خدمت کتابداران است. بدین معنا که کتابخانه‌های آینده ایران نیازمند فارغ‌التحصیلانی هستند که منطبق با عملکردها و فناوری‌های جدید کتابداری و اطلاع‌رسانی باشند. بنابراین دست‌اندرکاران و اساتید این حوزه باید درصدد تغییرات اساسی در فلسفه و برنامه‌های آموزشی این رشته باشند و ثقل و سنگینی دروس را تغییر داده و هسته‌های جدیدی برای آموزش‌های رسمی و آکادمیک ارائه کنند. این تغییر و جهش نیازمند دگردیسی و تحول آموزش‌های مبتنی بر فناوری چاپ است که اکثریت قریب به اتفاق اساتید و فارغ‌التحصیلان گذشته و حال این رشته بر اساس آنها آموزش دیده‌اند. نسل جدید کتابداری باید با دریافت نظریه‌ها و مشاوره‌های راهبردی از نسل گذشته بار سنگین این تغییر و دگردیسی را تحمل نموده و آن را به سرمنزل مقصود برسانند. در مجموع و با توجه به موارد ذکرشده برای هماهنگی و انطباق با شرایط جدید عصر اطلاعات راه کارهای زیر باید مدنظر قرار گیرند:

- تجدیدنظر در فلسفه سازمانی، وجودی و خط‌مشی‌های کتابخانه‌ها و کتابداری و عبور از مرزهای سنتی؛
- تغییر برنامه‌های آموزشی و ایجاد دروس هسته جدید که منطبق با نیازهای جدید کتابخانه‌ها باشند، این روند در تمامی مقاطع به ویژه کارشناسی ارشد و دکتری؛
- تجدیدنظر در روشهای گزینش دانشجو برای این رشته؛



- برنامه‌ریزی آموزشهای ضمن خدمت جدید که منطبق با شرایط و نیازها باشند و ارزیابی مستمر عملکردها؛
- ایجاد فضاها و محیط‌های آموزشی منطبق با شرایط جدید
- تجدید بنای انجمنی کارآمد و فعال که بتواند در ارائه راه‌حل‌های راهبردی و کوتاه‌مدت یار و یاور کتابداران باشد؛
- باور کردن نقش اساسی کتابخانه‌ها و کتابداران در آموزش و فرهنگ و قبول این نقش‌های فرهنگی و آموزشی در جامعه؛
- قبول این واقعیت که جهت‌گیری آینده این رشته و حرفه فراتر از روندهای گذشته و سنتی کتابداری است و ممکن است در آینده عناوینی مثل مدیر اطلاع‌رسانی، مدیر اطلاعات، مدیر داده‌ها، ناوبر دانش، مهندس دانش، مدیر رسانه‌ها و غیره را داشته باشد که نیازمند کسب مهارت‌ها و توانایی‌های جدیدی است؛

- تهیه زیرساخت‌های جدید و لازم برای دستیابی سریع‌تر و آسانتر استفاده‌کنندگان از اطلاعات و مراکز اطلاع و کتابخانه‌ها؛
- پرداختن به مبانی نظری سازماندهی و مهندسی دانش و اطلاعات و تولید ابزارهای بومی و داخلی برای مدیریت و کنترل اطلاعات؛

- پرداختن به نظریه‌های مناسب برای جامعه و فرهنگ بومی و تولید اطلاعات و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و شبکه‌های داخلی برای مقابله با شبکه‌های جهانی، زیرا اهداف اصلی شبکه‌های جهانی انحصار و مونوپولی اطلاعات و اطلاع‌رسانی و ایجاد بحرانهای اجتماعی و قطبی کردن جوامع است تا شعار

توسعه دموکراسی. در این راستا می‌توان سرعت حرکت یکسویه اطلاعات از جوامع غنی اطلاعاتی به جوامع فقیر اطلاعاتی را کم کرده و به تدریج جامعه اسلامی ایرانی خود را به جامعه‌ای غنی از نظر اطلاعات تبدیل کنیم؛

- پرداختن به نقش‌های اقتصادی اطلاعات و تعیین هزینه - سودمندی چرخه تولید اطلاعات در ایران. با پرداختن به این مقوله می‌توان ارزش کمی و کالایی اطلاعات را برای مسئولین روشن نموده و توجه آنها را به این رشته معطوف داشت؛
- بر تعیین نیروهای محرکه جستجوی اطلاعات، الگوریتم‌های جستجو و ساز و کارهای جستجو در جامعه ایرانی اسلامی.

اگرچه ممکن است در ابتدا دستیابی به این اهداف بسیار بلند پروازانه به نظر آید ولی با جوشش و توانایی نسل جدید و تجارب و خرد نسل گذشته می‌توان در این چالش بزرگ به صورتی فعال شرکت کرد. اولین گام در این جهت، رهایی از سنت‌ها و شکستن حصارها و محدودیت‌های "نقطه خطی" و "تورفتگی‌ها" و "عقب‌نشینی‌های" رایج در این حرفه است. اگر کتابداران در این عرصه با جدیت، همت و خودباوری شرکت نکنند، قطعاً آینده از آن آنها نخواهد بود و همانند گذشته کسان دیگری از رشته‌های مختلف هدایت این نهاد و حرفه را به دست خواهند گرفت.